

Steen Busck

Historiefaget ved indgangen til 1990'erne

Claus Bjørn tegnede fornylig her i tidsskriftet (hft. 3, 1989), en skitse af dansk historieforskning ved udgangen af 80'erne med et tilbageblik på de seneste 30 års udvikling. En meget venlig skitse. Hovedtemaet var mangfoldigheden, de mange nye skud på historiefagets stamme; eller med hans afsluttende billede: de mange børn, som den gavmilde Clio til stadighed avlede med sine talrige bejlere. Jeg er blevet bedt om at kommentere skitsen og skal gøre det med en anden, mindre venlig skitse, der samtidig er bredere, idet den tager mere med af forskningens omgivelser, end Claus Bjørn gjorde.

Hans Clio er historiefaget som akademisk disciplin med den skriftlige publikation som formål og resultat. En dejlig, evigt ungdommelig dame, som vi alle formodes at vide, hvem er. Mit billede af damen er noget anderledes.

Allerede i 1960'erne, da Claus Bjørn og jeg begyndte at studere, var hun gammel og grim og viste tegn på krise. Et af dem var bogen »Hvad er historie?«, som kom i 1963. Forfatteren H. P. Clausen var ikke nogen oprører. Pænt og indforstået præsenterede han sin akademiske disciplin. Men bogen var i sig selv et tegn på, at den faglige tradition, den beskrev, havde problemer med identiteten. Bl.a. var fagets renommé som videnskab truet af de systematiske samfundsvidenskaber, især det sidst tilkomne statskundskab.

Også Dansk historisk Fællesforening, Fortid og Nutid og resten af det lokalhistoriske apparat havde problemer. Det levede ikke op til de professionelles forventninger. Ved DHF's 50-årsjubilæum i 1957 måtte Johan Hvidtfeldt konstatere, at de lokalhistoriske

publikationer langt fra var blevet til den rivende strøm, han havde set for sig. Forfatterkredsen omkring de lokalhistoriske tidsskrifter var forblevet ret snæver.

Historiefaget var i krise. Som fag ville det gerne være videnskab. Det skal universitetsfag jo helst. Men jo mere det blev videnskab, jo mere fjernede det sig fra fortællingen, fra »oplevelsen af den historiske sans«, som det hed i lokalhistoriens barndom. Historiefaget var hverken det ene eller det andet, hverken ordentlig, systematisk videnskab eller levende, engagerende fortælling. Deri bestod krisen.

I denne tilstand ramtes damen af uddannelseseksplosionen. Fra begyndelsen af 1960'erne begyndte stadig større årgange at strømme ind på de historiske institutter. Der blev ansat flere lærere. Miljøet voksede eksplosivt og lukkede sig samtidig om sig selv. Den indbyrdes kommunikation mellem de mange nye mennesker tog al tiden fra den udadvendte. Og udgiftskurven steg stejlt. De bevillende myndigheder og skatteyderne kunne med rette kræve noget for pengene. Der måtte en effektivisering til. De historiske institutter fik som de fleste andre institutter nye studieordninger, som ved hjælp af flere eksaminer med jævne mellemrum skulle sluse flere kandidater igennem på kortere tid.

Men hvad skulle man med alle disse historikere? Hvad skulle man med faget i det hele taget, med alle de gamle bøger på institutbiblioteket og de lige så støvede lærere? Hvad skulle man med den store Danmarkshistoriske bygning, de arbejdede løs på? Især studenterne stillede sådanne spørgsmål.

Ved de to nye universitetscentre i Roskilde og Ålborg blev de etablerede fagtraditioner i vidt omfang ignorerede og faggrænserne nedbrudt, specielt i basisuddannelserne. Projektorientering var nøgleordet. I Århus blev en stigende del af undervisningen på humaniora

organiseret under den permanente institution »tværfag«. Studenterne, hvoraf mange efterhånden blev undervisere, vendte de etablerede traditioner ryggen og fik mere til fælles med deres ligesindede i andre fag end med kollegerne.

»Den jyske historiker« hed et nyt tidsskrift i Århus. Det startede som meddelelsesblad på instituttet, men forvandlede sig på få år til et marxistisk tidsskrift, der ikke specielt henvendte sig til historikere, skønt kredsen, der udgav det, for størstedelen var historiestuderende (kredsen udgjorde, som Claus Bjørn skriver, på instituttet »en struktur i strukturen«, men det var ikke dens hensigt at erobre det. Det hverken ville eller kunne den. Det billede af et århusiansk Verdun og et marxistisk hegemoni, som Claus Bjørn tegner, har ikke meget med virkeligheden at gøre. Det må være opstået ved københavnske kaffeborde (fjernt fra Århus).

Ved midten af 1970'erne var interessen for historie enorm, større end nogensinde, men historiefaget i dets gamle akademiske form var helt ude af kurs. Også blandt de historiestuderende, især i Århus, Ålborg og Roskilde. Kun få læste Historisk Tidsskrift, Historie og Fortid og Nutid. Selv Den jyske Historiker var på vej ud. De marxistiske teoretikere, der havde oplevet en kortvarig autoritet, som rigtig nok ikke gav ældre akademiske faderfigurers meget efter, gled bort i den antiautoritære bevægelses malstrøm.

Alene mængden af nye studerende sprængte alle rammer. I september 1975 startede mere end 300 nye historiestuderende i Århus. De fleste interesserede sig ikke en døjt for Claus Bjørns dame, ikke heller for marxistisk teori og lærte måske aldrig nogen af delene nærmere at kende. Hvad de interesserede sig for, var den historie, som måtte være relevant for kassedamer i Bilka eller syersker i Herning. Sådanne læser jo hverken Den jyske historiker eller Fortid og Nutid. Der måtte andre medier til såsom lysbilledserier og udstillinger.

Herved opstod en intens interesse for lokalhistorie, en virksom lokalhistorie, fortalt af og for de lokale beboere. Og det ikke nødvendigvis på tryk, men på alle mulige og umulige

måder. Denne interesse blev ingeniørvakt af Fortid og Nutid eller det lokalhistoriske establishment i øvrigt. Den opstod så at sige spontant.

Det samme gælder den store bølge af lokalhistorisk interesse, som længe havde været på vej over hele landet. Arkiver og foreninger opstod i massevis nedenunder de etablerede, og aktiviteterne drejede sig ikke længere først og fremmest om at få noget trykt i amtsårsbogen eller andetsteds. De drejede sig om at få samlet, ordnet og bevaret gamle papirer, billeder og ting. Om at mødes for at vise hinanden tingene og snakke om gamle dage. Eller gå en tur for at finde historien i terrænet. Kun et fåtal særligt ivrige fandt vej til landsarkivet, og endnu færre bragte det så vidt som til at skrive forskningsresultaterne sammen til noget, der kunne publiceres.

Tilflyttere spillede ofte en stor rolle som igangsættere. Blandt dem et stigende antal historikere, etnologer og arkæologer, nogle professionelt ansat ved det lokale museum eller arkiv, andre rene græsrodder. Som regel folk, der så aktiviteterne som et mål i sig selv og ikke målte dem efter de resultater, de måtte afsætte i trykte sider. Således opstod der efterhånden helt uden om det gamle lokalhistoriske apparat talrige forbindelser mellem historisk uddannede personer og folk med en eller anden grad af historisk interesse. Professionelle og amatører talte man ikke længere om, for de uddannede havde ikke nogen entydig professionel standard at hævde, og de historisk interesserede var kun undtagelsesvis skribenter med ambitioner om at nærme sig en sådan standard. En frodig mangfoldighed var der derimod tale om. Den havde blot ikke meget med Claus Bjørns Clio at gøre.

Det havde dog en særlig variant af lokalhistorien, som kom på mode i 1980'erne. I udlandet havde lokalhistorie allerede længe været en respektabel akademisk disciplin. Mest kendt blev den franske historiker Laduries populære bog om landsbyen Montailou i Pyrenæerne. At Ladurie skal have været førerguru for nogen, som Claus Bjørn skriver, er dog vist overdrevet. Dertil var bogen for dårlig. Men hans program vandt stor tilslut-

ning. Det gik ud på inden for den snævre lokale afgrænsning at samle økonomi, køns- liv, åndsliv m.v. i en »totalhistorisk« betragtning og samtidig gøre historien levende og anskuelig i stedet for at fremstille den som rene strukturer og talserier. Ladurie havde lært af antropologien, der jo altid havde haft lokalsamfundet som sit centrale forskningsfelt. Også arkæologerne havde længe interesseret sig for antropologisk teori, og der opstod nu i Danmark en intensiv dialog mellem historikere, arkæologer og antropologer. Forum for denne dialog blev især tidsskriftet *Fortid og Nutid*, som Claus Bjørn redigerede, og som i hans tid rykkede frem som det førende tidsskrift inden for den akademiske historikeroffentlighed i Danmark. Men moder har det med at skifte. Nu er hverken totalhistorien eller lokalhistorien længere på mode. *Fortid og Nutid* ikke heller. I hvert fald ikke på universitetet.

Mit billede af de seneste tredive års udvikling inden for historiefaget er ikke historien om den samme dejlige *Clio* med de skiftende bejlere. Det er historien om en krise og en eksplosion, som sprængte alle rammer for den fagtradition, der var blevet grundlagt i slutningen af sidste århundrede. I 1970'erne var historie så mange ting, at en fælles identitet er svær at få øje på. Selv den snævrere overskrift lokalhistorie dækkede aktiviteter, som intet havde med hinanden at gøre.

I 1980'erne ebbede uddannelseseksplosionen ud takket være adgangsbegrænsningen. De få, der slap igennem, havde lært at tilpasse sig karaktæret. Den antiautoritære bølge og de politiske modsætninger i institutmiljøet lagde sig. Folk vendte tilbage til de faglige tidsskrifter; også *Den jyske historiker* fik karakter af et sådant. Mere og mere antog

fagtraditionen den samme skikkelse, som den havde haft i 1960'ernes begyndelse.

Gennem 1980'erne lagde også den lokalhistoriske bølge sig. Landet var ved at være dækket med lokalhistoriske arkiver, og de nye professionelle i de lokalhistoriske institutioner og foreninger blev efterhånden selv et establishment, som så deres interesse i at hævde sig over for det ældre historiske establishment.

Alt er dog langt fra som før. For det første er faget meget større. Det rummer stadig mange flere mennesker. De mener og gør mange flere forskellige ting. Den gamle konsensus om kildekritikken som videnskabskriterium vil næppe vende tilbage. Den publicerede tryksag vil ikke heller i samme grad være det overordnede mål for historikers aktiviteter. Faget er forsåvidt mere mangfoldigt, end det fremgår af Claus Bjørns skitse, der f.eks. ikke nævnte de brogede aktiviteter på lokalarkiverne og især museerne, hvoraf mange i 1970'erne og 80'erne udviklede sig til veritable kulturcentre.

For det andet er tværfagligheden for ikke at sige fagopløsningen givetvis kommet for at blive. Hvem siger, at vi fortsat behøver et fag med navnet historie? Mange andre end faguddannede historikere beskæftiger sig med historie og gør det mindst lige så godt. Den historiske interesse og den historiske bevidsthed stod og faldt på ingen måde med historiefaget og de alen, historikerne lagde til den historiske faglitteratur, og det gør den stadig ikke. Naturligvis skal vi ikke ensidigt nedlægge historiefaget, men vi kan roligt sætte det på spil under den åbning af faggrænserne, som er på vej alle vegne. Det tager *Clio* næppe nogen skade af.